

OSEBNA IN ŠPLOSNA POTROŠNJA V LETU 1957

Indeksi skupne potrošnje so se v naši državi po podatkih Narodne banke gibali v prvih sedmih mesecih 1957 takole (enako razdobje lanskega leta smo vzeli kot 100):

	v I. pollet.	v juliju
Izdatki prebivalstva za blago in usluge	127	120
Izdatki investicijskih skladov	125	145
Materialni izdatki proračuna	106	108
Skupna potrošnja	123	127

(Podatki za julij so začasni. Za proračunske in investicijske izdatke smo upoštevali koledarsko razdobje.)

Po teh podatkih se je v juliju nadaljeval okrepljen porast potrošnje iz prvega polletja. Posebno je še vedno visok porast investicij. Nekateri ukrepi, ki so bili storjeni zaradi umernejšega gibanja investicij, v juliju še niso mogli priti do izraza.

Vzporedno s potrošnjo je znatno porasla tudi industrijska proizvodnja, pridelki v kmetijstvu pa so večji kakor katero koli leto po vojni. Kljub temu pa narašča potrošnja hitreje kakor proizvodnja in to je vplivalo na zaustavitev naraščanja zalog potrošnega industrijskega blaga in na gibanje plačilne bilance.

Potrošnja in plačilna bilanca

Ceprav je izvoz znatno večji kakor prejšnja leta, se je uvoz povečal še bolj in tako se je povečal tudi deficit v plačilni bilanci. Nadalnje povečanje deficita bi bilo občutno neugodno, ker bi pomenilo novo obremenitev gospodarstva v prihodnjih letih.

Ce bi se torej naraščanje potrošnje nadaljevalo z enako naglico, bi to lahko pripeljalo ponovno do neskladnosti v gospodarskem razvoju. So pa možnosti, da se ta naglica zavre.

Pričakujemo lahko, da se bodo v kratkem občutili v investicijah določeni rezultati storjenih ukrepov. Kljub temu pa je treba še vedno pozorno spremljati gibanja investicij. Razumljivo je, da je normalno domnevati, da bodo investicije večje, kakor je bilo s planom določeno, ker industrijska in gospodarska proizvodnja ter vse gospodarsko življenje presegajo planska pričakovanja in se zato tudi ustvarjajo večja materialna in denarna sredstva za investicije. Kakor pa smo povedali, pa to preseganje kljub temu ne bi smelo iti preko določenih meja, ker bo sicer skalilo odnose v gospodarstvu, v skrajni posledici pa tudi doseženo povečanje osebne potrošnje.

Pri investicijah ne gre samo za potrebo po bolj umerjenem trošenju, temveč tudi za usmerjanje trošenja v tisto smer, ki je najbolj smotrna in ki manj obremenjuje gospodarstvo. Tako se na primer še vedno v jugoslovanskem povprečju ne realizirajo določene investicije iz splošnega investicijskega sklada in ne izkoriščajo popolnoma niti možnosti za nakup nekaterih vrst opreme iz naše industrije in iz določenih vzhodnoevropskih držav.

Povečanje osebne potrošnje je bilo določeno, je prva gospodarske politike in zato tudi ne pridejo v poštev zmanjševalni ukrepi. Razen tega tudi ni pričakovati v prihodnjih mesecih višjega odstotka porasta kakor v prvih šestih mesecih (v juliju je bil manjši).

V splošni potrošnji so možne prav tako nekatere omejitve, o čemer bo govora posebej.

Omejitve investicij in splošne potrošnje bo pozitivno vplivala na plačilno bilanco. Omenili smo že, da je uvoz bolj naraščal kakor izvoz in tako se je povečal deficit (primanjkljaj) v bilanci plačil z inozemstvom. Z omejitvijo potrošnje se bodo zmanjšale tudi potrebe po uvozu, oziroma se bodo povečale možnosti izvoza.

Racionalnejši uvoz lahko prav tako pripomore k zmanjšanju primanjkljaja. Deviznih sredstev nismo doslej varčevali v vseh tistih primerih, ko je bilo to mogoče. Včasih smo v redni zamenjavi kupovali izdelke, ki bi jih bili lahko dobili tudi iz sklenjenih posojil, ali pa smo uvozili blago, ki ga domača industrija že izdeluje, ki nima pomena za tržišče in podobno.

Osebna potrošnja bo odvisna od delovne storilnosti

Kakor smo povedali, je bila potrošnja prebivalstva v prvem polletju letošnjega leta za 27 odstotkov večja kakor v prvem polletju l. 1956. Tu ni upoštevana potrošnja preko trgov (izven družbenega sektorja trgovine) in potrošnja kmetovalcev z lastnega posestva, toda glede na letino je gotovo, da je tudi tu prišlo do porasta. Po vsem tem je mogoče skle-

pati, da se uresničuje povečanje osebne potrošnje, ki je bilo določeno z družbenim planom za letošnje leto, čeprav o tem še ni bolj točnih računov.

To je bilo omogočeno predvsem s povišanjem plač, ki je bilo izvedeno v začetku leta, s povečanjem števila zaposlenih, toda prav tako z večjimi dohodki kmetovalcev pri prodaji kmetijskih pridelkov in s porastom potrošniških kreditov in nekaterih drugih dohodkov.

Ti dohodki so se gibali v prvem polletju lani in letos takole (v milijardah):

	1956	1957
Plače	153	185
Dohodki kmetovalcev iz odkupa	53	67
Potrošniški krediti	—	11

(Pojasnilo k potrošniškim kreditom: lani so bila odplačila kreditov večja kakor novi krediti. Letos je nasprotno: do konca junija je bilo dvignjenih za 11 milijard več novih kreditov, kakor je bilo odplačanih starih.)

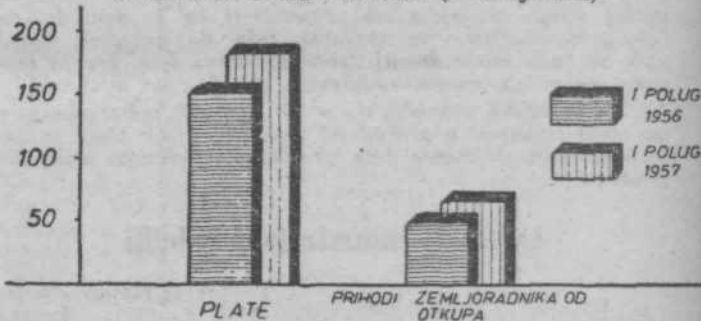
Tako povečani dohodki so bili kriti predvsem z večjo proizvodnjo, kakor je bilo to določeno s planom, in to posebno s proizvodnjo potrošnega blaga, kakor je razvidno iz realiziranih indeksov (lansko leto smo vzeli kot 100):

	Planirani let. indeksi	VI. polletju doseženi indeksi
Potrošno blago	111	123
Delovna sredstva	115	116
Material za proizvodnjo	114	118

Indeksi vsekakor ne bodo ostali tako visoki do konca leta, bodo pavširski, kakor so bili planirani (glej podatke o industrijski proizvodnji na 3. strani).

Uvoz potrošnega blaga je bil prav tako pomemben in je vplival ne samo na povečanje blagovnega sklada, temveč tudi na izboljšanje kakovosti in povečanje izbire blaga v trgovini. Potrebno je pripomniti, da se je uvoz potrošnega blaga več-

DOHODKI PREBIVALCEV (v milijardah)

noma odvijal v okvirih, ki so bili določeni s planom, tako da se tu ne postavlja vprašanje pomembnejšega omejevanja, temveč samo bolj premišljenega izbora blaga, ki bo uvoženo, racionalnejšega izkoriščanja deviz, ker so bili primeri, da smo uvozili proizvode, ki jih že daje naša industrija, pogosto tudi boljše kakovosti, posebno ko gre za nekatere tekstilne izdelke in obutev.

Z večjo proizvodnjo v industriji in kmetijstvu in z večjim uvozom je bilo doseženo, da je bilo zadovoljeno znatno večje povpraševanje prebivalstva, da pa niso bile po drugi strani porabljene zaloge in da ni prišlo do občutnejšega porasta prodajnih cen na drobno (porast prodajnih cen na drobno znaša v primerjavi s prvim polletjem 1956 nekaj več kakor 1 odstotek).

Povečanje osebne potrošnje najbolje odseva na realni plači delavcev in uslužbencev, ki je tu ne navajamo posebej, ker jo objavljamo v tej številki kot naše stalno statistično poročilo.

Ob koncu je treba omeniti še eno dejstvo, ki ima poseben pomen za povečanje osebne potrošnje. To je povečanje delovne storilnosti, ki je večje kakor prejšnja leta. Kot pojasnilo za to navajamo odstotke povečanja proizvodnje in zaposlene delovne sile v industriji v prvem polletju za nekaj zadnjih let:

Proizvodnja se je povečala število zaposlenih pa

	za	za
1954	14 %	13 %
1955	16 %	12 %
1956	10 %	5 %
1957	13 %	6 %

Ni težavno ugotoviti, da je vsa ta leta naraščala proizvodnja z večjim odstotkom kakor število zaposlenih, ta razlika pa je posebno velika letos. To pa pomeni, da je v povprečju en delavec proizvajal več, da je torej porasla delovna storilnost. Res so na to letos vplivali tudi posebni pogoji, ki niso odvisni od prizadevanj samih delovnih kolektivov (večje izkoriščanje zmogljivosti zaradi boljše založenosti z materialom, ki je bil delno nabavljen iz uvoza), toda prav tako boljša delovna organizacija, uspešnejše nagrajevanje in podobno.

Delovno storilnost posebej naglašamo prav zato, ker je glavni pogoj za povečanje osebne potrošnje. To bomo najlažje razumeli, če si bomo vse ljudstvo zamislili kot enega samega delavca ali kmetovalca, ki proizvaja vse sam, kar potrebuje; kolikor več proizvede, toliko več bo lahko tudi potrošil, če pa bo hotel trošiti preko tega, bi moral samo prositi drugega naposled in se zadolžiti.

Zvezna ljudska skupščina bo v kratkem razpravljala o osebni potrošnji. Ta diskusija bo gotovo dala pomembne smernice, kako naj ohranjamo in naprej povečujemo stopnjo osebne potrošnje v prihodnjih letih. Toda najvažnejši pogoj, da to dosežemo, bo ostala vedno delovna storilnost: kolikor bomo proizvedli, toliko bomo mogli tudi potrošiti.

V splošni potrošnji je mogoče doseči prihranke

Pod splošno potrošnjo razumemo pri nas v praksi potrošnjo, ki je ne opravlja prebivalstvo, ali gospodarske organizacije, temveč državni organi in posebne organizacije, ki jih upravlja družba, kakršna je socialno zavarovanje. Seveda služi v skrajni posledici tudi ta potrošnja prebivalstvu, to je družbi, za organizacijo upravljanja, obrambe, zdravstvene in prosvetne službe in druge javne službe. V ožjem smislu spadajo sem proračuni, o katerih objavljamo tu nekaj podatkov.

Dohodki proračunov so se gibal v prvem polletju 1955, 1956 in letos takole (v milijardah):

	1955	1956	1957
Dohodki zveznega proračuna	73	51	82
Dohodki drugih proračunov	54	35	43

Vzeli smo tudi l. 1955, ker je težko primerjati z lanskim letom, ko so bili zaradi kasnitve planov dohodki v prvem polletju nenormalno nizki.

Kakor je razvidno, dohodki lokalnih in republiških proračunov niso še dosegli višine iz l. 1955. Z izdatki pa je položaj nasproten:

	1955	1956	1957
Izdatki zveznega proračuna	71	76	75
Izdatki repub. in lokal. proračuna	55	58	67

Izdatki zveznega proračuna so za sedaj manjši kakor lani (res pa je, da se zmanjšanje nanaša samo na izdatke narodne obrambe), a izdatki republiških in lokalnih proračunov so višji za 9 milijard ali za nekaj več kakor 15%.

O vzrokih tako velikega porasta izdatkov posebno v lokalnih proračunih še ni širših in bolj točnih podatkov, vendar je na to najbolj vplivalo razen povišanja plač tudi povečanje števila uslužbencev v ljudskih odborih. Delno je to povečanje upravičeno, ker so se pristojnosti in posli občinskih ljudskih odborov povečali, a za večji obseg poslov je potrebnih tudi več uslužbencev. Vprašanje pa je, če je moralo doseči to povečanje tak obseg. Včasih povečujejo število uslužbencev v obliki mehanično, po ne vedno realni shemi, brez najresnejšega raziskovanja, katera uslužbenska mesta so dejansko nujna in kje je mogoče kaj prihraniti.

So tudi primeri, da zaposlijo namesto nekega določenega števila strokovnih in sposobnih ljudi večje število uslužbencev brez ustreznih kvalifikacij, ki ne povzročijo samo večjih izdatkov, temveč tudi zmedejo in otežkočijo delo, včasih pa so zmožni, da ga za nekaj časa celo zavrejo.

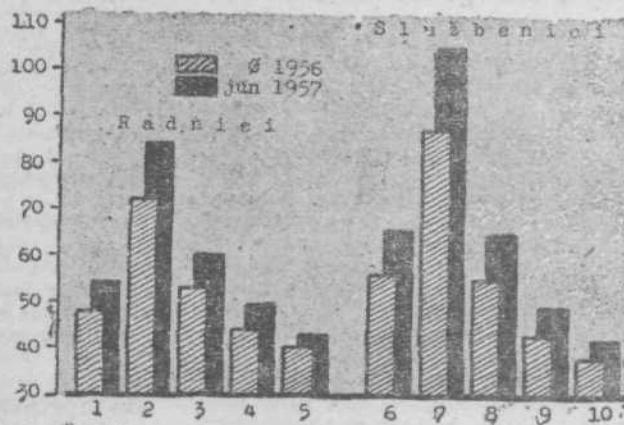
So primeri, da imajo manj razvite, ekonomsko slabše ter po površini in prebivalstvu manjše občine večje število uslužbencev. Pri nadaljnjem razvoju dela občinskih ljudskih odborov, ki bodo vsekakor prevzeli nase še nove obveznosti, bo treba upoštevati tudi ta dejstva, ki kažejo, da ni nikakor nujno, da bi se število uslužbencev povečevalo v sorazmerju z obsegom poslov.

Eno izmed najpomembnejših mest v splošni potrošnji zavzema tudi socialno zavarovanje. To pa je vprašanje zase, o njem bo vsekakor govorila posebej tudi v ljudski skupščini. Potrebno je vendarle pripomniti, da se z izboljšavami v sistemu in organizaciji socialnega zavarovanja lahko prav tako dosežejo znatni prihranki brez škode za uspešnost in koristnost te službe.

Vse, kar se ukrepa za bolj umerjeno gibanje investicij in splošne potrošnje in za bolj premišljeno uporabljanje deviznih sredstev, bo prispevalo k zmanjšanju primanjkljaja v plačilni bilanci in k ugodnejšemu razvoju osebne potrošnje.

NOMINALNE IN REALNE PLAČE

POVPREČNA URNA MEZDA V FLRJ (v dinarjih)

1. Povprečna urna mezda delavcev vseh kategorij, 2. urna mezda visokokvalificiranega delavca, 3. kvalificiranega, 4. priučenega, 5. nekvalificiranega.

6. povprečna urna mezda uslužbencev vseh kategorij, 7. uslužbencev z višjo izobrazbo, 8. s srednjo izobrazbo, 9. z nižjo izobrazbo, 10. pomožnih uslužbencev.

V prvih šestih mesecih letošnjega leta so plače delavcev in uslužbencev v gospodarstvu stalno naraščale. To je rezultat sprememb tarifnih pravilnikov in nove kategorizacije delavcev in uslužbencev na delovnih mestih, ki so bile opravljene na temelju zveznega družbenega plana za l. 1957. Po drugi strani je imela ugodna bilanca vsega našega gospodarstva v prvem polletju (tako na področju proizvodnje kakor tudi na področju prometa) nujno svoj vpliv tudi na raven plač v gospodarskih organizacijah tako, da so se delavske plače ob koncu tega polletja povečale v povprečju za 12 odstotkov v primerjavi z letnim povprečjem v l. 1956, plače uslužbencev pa za 17 odstotkov.

Cene večine proizvodov — predvsem predmetov široke potrošnje — v prvem polletju niso zaznamovale nihanj in tako kaže indeks stroškov že običajni tok brez občutnejših sprememb.

Indeksi mesečnih življenjskih stroškov, nominalnih in realnih plač so se gibal takole (povprečje 1956 smo vzeli kot 100):

Meseč. življenj. stroški Nominalna plača Realna plača

Delavci

Meseč.	1956	1957
januar	105	102
februar	103	105
marec	103	107
april	100	110
maj	105	112

Uslužbenici

Meseč.	1956	1957
januar	105	110
februar	103	110
marec	102	108
april	100	112
maj	105	112
junij	102	117

Ker je nominalna plača delavcev in uslužbencev v tem razdobju hitreje rasla, kakor so rasli življenjski stroški in se gibale cene, se je realna delavska plača povečala za 10 odstotkov, uslužbenska pa za — 15 odstotkov. To z drugimi besedami pomeni, da je mogel največji del delavcev oziroma uslužbencev kupiti s svojo plačo — tudi kljub podražitvi nekaterih predmetov — za 10 oziroma 15 odstotkov več proizvodov kakor lani.